

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

จากการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา วิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีการศึกษา 2527 โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั่วประเทศ สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความคิดคะแนนเต็ม 50 คะแนน ผลการสอบค่าเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ 22.4547 คิดเป็นร้อยละ 44.91 ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม และผลสัมฤทธิ์ด้านความคิดเห็น คะแนนเต็ม 120 คะแนน ผลการสอบค่าเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ 91.756 คิดเป็นร้อยละ 76.87 สูงกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม แต่จากการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายสมรรถภาพนั้นปรากฏว่านักเรียนยังมีความรู้ความคิดในหลายด้านไม่เป็นที่พอใจ สมรรถภาพหนึ่งที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจก็คือ การแสดงออกถึงคุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง (กรมวิชาการ 2530 : 183-194) ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองไม่ดีหรืออาจมีอัตมโนทัศน์ในทางลบ (Negative Self-Concept) ก็เป็นไปได้

จอห์น ดับบลิว แอทคินสัน(John W. Atkinson อ้างใน William W. Purkey 1970 : 12) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า ประสิทธิภาพของบุคคลที่มีต่อการพัฒนาประเทศนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอย่างน้อยสองประการ ได้แก่ อัตมโนทัศน์และแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ วี ซี ไรมีย์ (V.C. Raimy) อ้างใน Don C. Dinkmeyer 1965 : 184) เป็นคนแรกที่ทำให้คำจำกัดความของอัตมโนทัศน์ว่า อัตมโนทัศน์หมายถึงการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ถูกจัดให้เป็นระบบมากหรือน้อย เป็นผลมาจากการสังเกตคนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อเกี่ยวกับตนเอง อัตมโนทัศน์เป็นแผนที่ของแต่ละบุคคลใช้สำหรับพิจารณาเพื่อเข้าใจตนเอง ไฮวาร์ค-เอช เคนเลอร์ (Howard H. Kendler 1963 : 459 - 461) ให้ความหมายว่า อัตมโนทัศน์หมายถึงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองจะเปลี่ยนไปตามวุฒิภาวะ บุคคลจะค้นพบมิติใหม่ ๆ ในการตัดสินใจ ริชาร์ด เอส ลาซาลัส (Richard S. Lazalus 1963:61) อธิบายว่า อัตมโนทัศน์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง บุคคลจะแสดงพฤติกรรมไปตามที่คิดว่าตนเป็น

อัตมโนทัศน์ เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของบุคลิกภาพซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างลักษณะถาวรของพฤติกรรมของเราทุกคน เพราะความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกระทำด้านต่าง ๆ (วรดี สิริพิฑูร 2525 : 1) เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom 1977 : 194) ได้อธิบายไว้อย่างสอดคล้องกันว่า บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ดีจะมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเอง มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถปรับตัวได้ดี นิตยา เชียงทอง (2526 : 1-2) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ถ้าบุคคลมีอัตมโนทัศน์สอดคล้องกับปณิธาน มองเห็นตนเองมีคุณค่าไม่ตั้งความหวังไว้เกินความสามารถที่จะทำ แสดงว่าบุคคลนั้นมีการยอมรับตนเอง ถ้าบุคคลพิจารณาตนเองไม่เป็นไปตามความจริง เมื่อพบอุปสรรคและผิดหวังย่อมทำให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนไปทางลบ และอำไพ ศิริพิพัฒน์ (2515 : 92-93) ได้อธิบายว่า

นักจิตวิทยาและนักการศึกษา เชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างที่มนุษย์แสดงออก เป็นผลเนื่องมาจากความนึกคิดเกี่ยวกับคนหรืออัตมโนทัศน์ ความนึกคิดเกี่ยวกับคนยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความรู้สึก ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการปรับตัวและรวมถึงความสามารถของตนเอง การที่บุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับคนดีหรือมีอัตมโนทัศน์ทางบวก (Positive Self-Concept) มักมีความคิดเกี่ยวกับผู้อื่นดีด้วย บุคคลที่ยอมรับตนเองก็จะยอมรับผู้อื่นด้วย ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองไม่ดี ก็จะมีคามนึกคิดต่อผู้อื่นไม่ดีด้วย

ดังนั้นจะ เห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) เป็นความคิด เห็นหรือความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อตนเอง ผู้ที่มีอัตมโนทัศน์ดีก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาเหมาะสม เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาหนึ่งที่เน้นความสำคัญด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์วิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมวิชาการ (2525 : 67) เช่น เพื่อ เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อ เสริมสร้างคุณภาพในการดำรงชีวิตมีคุณธรรมประจำใจ และมีคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทยและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น เพื่อให้ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ เพื่อให้รู้จักเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่และรู้จักใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา เพื่อให้มีความสำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (กรมวิชาการ

2523 : 137) นอกจากนี้กรมวิชาการ (2530 : 3) ยังได้ให้ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาหนึ่งที่ผู้เรียนจะต้อง เรียน เพื่อให้วิชานี้เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองดี และความมีน้ำใจประชาธิปไตย หลักสูตรจึง เน้นวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหลัก ในการพัฒนาเด็ก

สำหรับการศึกษาในประเทศตะวันตกนั้นได้มีนักการศึกษาสองท่าน คือ จอห์น ยู ไมเคิลลิส และ แจค แอล เนลสัน (John U. Michaelis and Jack L. Nelson 1980 : 29) ได้ เสนอแนะว่าวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของวิชาสังคมศึกษาควรมีดังนี้

1. เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามฐานะหน้าที่ของพลเมืองดีมีประสิทธิภาพซึ่งพร้อมด้วยค่านิยม การยกย่องความเป็น เอกัตบุคคล ความเสมอภาค ความยุติธรรม และความกินดีอยู่ดี
2. เพื่อพัฒนาความรู้ความ เข้าใจในการกระทำค้ำกันและความสัมพันธ์ในรูปต่าง ๆ ของกลุ่มคนในสังคม โดยการศึกษาข้อมูล มโนคติและหลักการทางสังคมศาสตร์
3. เพื่อให้รู้จักกระบวนการคิด การตัดสินใจ กระบวนการสืบสวน และกระบวนการพัฒนา ค่านิยม
4. เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ทักษะการทำงาน เป็นกลุ่มที่เหมาะสมตามความสามารถของ คน
5. เพื่อพัฒนาทักษะและ เจตคติที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้
6. เพื่อให้มีความ เข้าใจและความสามารถแสดงออกถึงค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับสังคม และ ที่เป็นของตนเอง
7. เพื่อให้มีความสามารถในการร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มสังคมได้

จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและความคิดเห็นของนักการศึกษาแสดงให้เห็นว่าวิชาสังคม ศึกษาเป็นวิชาที่สำคัญมากวิชาหนึ่งที่ เน้นการพัฒนาคนของผู้เรียน เพื่อให้ เป็นพลเมืองดีก่อนที่ผู้เรียนจะ เป็นพลเมืองดีได้นั้น ผู้เรียนต้องมีความคิดเห็นต่อตนเองดี หรือมีอัตมโนทัศน์ในทางบวก (Positive Self - Concept) เป็น เริ่มแรก เสียก่อนและการที่จะประ เหมินว่าผู้เรียนมีความรู้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามสัมฤทธิ์ทางการ เรียน เป็น เครื่องมือในการวัด

อย่างไรก็ตามได้มีนักการศึกษาไทยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอัตรานอกชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น ทองพูล บุญอึ้ง (2516 : 51) ได้ทำการศึกษารูานะทางสังคมมิติ อัตรานอกชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกเกี่ยวกับคนตามอัธยาศัยและความรู้สึกเกี่ยวกับคนตามปณิธานและพบอีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำจะมีอัตรานอกชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของจำรัส บุญญานันท์ (2515 : 64) ศึกษาเกี่ยวกับอัตรานอกชั้นเรียน ความวิตกกังวลและความต้องการสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่ประพฤติก้อยตามและที่ขัดกับสังคมพบว่านักเรียนที่ประพฤติก้อยตามสังคมมีอัตรานอกชั้นเรียนและความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงกว่านักเรียนที่ประพฤติกขัดกับสังคมที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาว่าอัตรานอกชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหรือไม่ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตรานอกชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 6 ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ และมีการพัฒนาอัตรานอกชั้นเรียนค่อนข้างสูง นอกจากนั้นยังได้เรียนวิชาสังคมศึกษาครบรายวิชาตามหลักสูตร ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เหมาะสมที่จะวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาได้ เพื่อนำผลมาใช้ในการเป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตรานอกชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 6

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 6

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา คือ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 306 โลกของเราของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. อัคมโนทัศน์ได้แก่ คะแนนความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเอง 6 ด้าน ในแบบวัดอัคมโนทัศน์ดังนี้

1. ด้านพฤติกรรม
2. ด้านสภาพทางสติปัญญา
3. ด้านรูปร่างลักษณะ
4. ด้านความวิตกกังวล
5. ด้านความเป็นคนที่น่านิยม
6. ด้านความสุขและความพอใจ

สมมติฐานในการวิจัย

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom 1971 : 47) อธิบายว่าอัคมโนทัศน์เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ บุคคลที่มีความรู้สึกว่าเป็นคนเก่ง มีความสามารถเรียนได้ ดีกว่าบุคคลที่คิดว่าตนเองไม่เก่ง ขาดความสามารถ วิลเลียม ดับบลิว เพอร์กี (William W. Purkey 1970 : 2) เชื่อว่า อัคมโนทัศน์เป็นแรงผลักดันเบื้องต้นที่ทำให้เด็กพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมายอันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

อัคมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษามีความสัมพันธ์กัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อัคมโนทัศน์ (Self-Concept) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเอง ใน 6 ด้าน ดังนี้

1. พฤติกรรม (Behavior)
2. สภาพทางสติปัญญา (Intellect)
3. รูปร่างลักษณะ (Physical Appearance)
4. ความวิตกกังวล (Anxiety)
5. ความเป็นคนที่น่านิยม (Popularity)
6. ความสุขและความพอใจ (Happiness and Satisfaction)

อัคมโนทัศน์ด้านพฤติกรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการกระทำ ความประพฤติ และการแสดงออกของคนเองทั้งในและนอกห้องเรียน

อัคมโนทัศน์ด้านสภาพทางสติปัญญา หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เกี่ยวกับความสามารถในด้านการเรียน ความรอบรู้ ความเก่ง - อ่อน ความฉลาด - โง่

อัคมโนทัศน์ด้านรูปร่างลักษณะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับลักษณะทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ

อัคมโนทัศน์ด้านความวิตกกังวล หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับสภาพทางอารมณ์ในขณะที่เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ตึงเครียด กลัว ห่มั่นหมอง หงุดหงิด ตื่นเต้น กระวนกระวายใจ ว้าวุ่น เป็นต้น

อัคมโนทัศน์ด้านความเป็นคนที่น่านิยม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับความชมชอบ ชื่นชมยินดี ยอมรับนับถือ เป็นที่รู้จักและความเป็นมิตรจากผู้อื่น

อัคมโนทัศน์ด้านความสุขและความพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับความสบายกาย สบายใจ ความสำราญและความสนใจ ความชอบใจ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 306 โลกของเรา ซึ่งพิจารณาได้จากคะแนนการทำแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 6

เขตการศึกษา 6 หมายถึง การแบ่งส่วนงานบริหารการศึกษาที่ 6 ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดชัยนาท และจังหวัดอุทัยธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้ครูสังคมนศึกษาในการพัฒนาอัครมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนศึกษาแก่นักเรียน
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป